

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-7463/2013. számú ügyben**

Előadó: dr. Szajbély Katalin

Az eljárás megindítása

2013 októberében panaszbeadvány érkezett Hivatalomhoz, amelyben a panaszos elhunyt édesanyja köztemetésével összefüggésben fogalmaz meg aggályokat. Azt kifogásolja: a halál helye szerint illetékes Józsefvárosi önkormányzat az eltemetésre köteles hozzátartozók felkutatása nélkül intézkedett édesanyja köztemetéséről. A panaszos mintegy fél évvel később, az öröklési bizonyítványt kiállító közjegyzőtől, illetve a tőle a temetés költségeit követelő (az édesanyja utolsó lakóhelye szerinti) Szigetszentmiklós Város Önkormányzatától értesült a halál tényéről. Álláspontja szerint ő és családja kegyeleti jogai sérültek a Józsefvárosi önkormányzat intézkedése nyomán. Tekintettel arra, hogy a panaszbeadvány kapcsán felmerült az emberi méltósághoz való joggal valamint a tisztességes eljárás követelményével kapcsolatos visszásság gyanúja, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése alapján vizsgálatot indítottam. A vizsgálat eredményes befejezése érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdése alapján tájékoztatást kértem Budapest Főváros VIII. Kerület Józsefvárosi Önkormányzattól, Szigetszentmiklós Város Önkormányzatától valamint a Semmelweis Egyetem Rektori Hivatalától.

Alkalmazott jogszabályok

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szocvtv.)
- 1999. évi XLIII. törvény a temetőkről és a temetkezésről
- 2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról
- 145/1999. (X. 1.) Korm. rendelet a temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény végrehajtásáról
- 34/1999. (IX. 24.) BM-EüM-IM együttes rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról

Az érintett alapvető jogok és alapelvek

- Az élethez és az emberi méltósághoz való jog [Alaptörvény II. cikk: *„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”*]
- A hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való jog:[Alaptörvény XXIV. Cikk (1) bekezdés: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”*]

A megállapított tényállás

A beadvány tartalma és a megkeresett szervek válaszai valamint az azokhoz mellékelte dokumentumok alapján az alábbiak szerint összegezhető a tényállás. A panaszos édesanyját 2012. július 26-án kiszáradás diagnózissal az Országos Mentőszolgálat kísérő nélkül szállította a Klinikára. A Semmelweis Egyetem (SOTE) tájékoztatása szerint a felvétel napján volt élettársának rokonai látogatták meg. A beteg felvételekor legközelebbi hozzátartozóként egy unokatestvérét említette, de a telefonszámát, lakcímét vagy más elérhetőséget nem tudta megmondani. Az ápolószemélyzet a beteg holmija között sem találta nevezett unokatestvér vagy más személy címét vagy telefonszámát.

A beteg 2012. július 28-án kontaktusképtelenné vált, majd 2012. július 29-én elhunyt. A beteg halála után a kezelőorvos a telefonos tudakozónál sikertelenül próbálta a lakcím illetve név alapján a hozzátartozót felkutatni. A SOTE tájékoztatása szerint a beteget klinikai tartózkodása alatt további hozzátartozó nem látogatta és telefonon sem érdeklődtek utána.

Az elhunyt kórbonctani vizsgálatára 2012. július 31-én került sor a SE I.sz. Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézetben. Mivel hozzátartozó nem jelentkezett és a rendelkezésünkre álló információink alapján eltemetésre kötelezett nem volt ismert, az I.sz. Patológiai és Rákkutató Intézet az ilyen esetekben szokásos eljárásrendet követte, melyet a Semmelweis Egyetem Tanácsának az egyetemi intézetek és klinikák holttestekkel kapcsolatos eljárásának rendjéről szóló 6/2002. (1.31.) ET. számú határozatának 49. pontja a következőképpen rögzít: „Amennyiben a patológiai intézet tetemtárolójában lévő holttest eltemetéséről az előírt időn belül a jogszabály szerint arra kötelezett személyek egyike sem gondoskodik, az intézet vezetője vagy az általa megbízott személy hivatalosan értesíti az elhalálozás helye szerint illetékes települési (a fővárosban a kerületi) önkormányzatot.” Az intézet tehát 2012. augusztus 9-én írásban értesítette az elhalálozás szerint illetékes Józsefvárosi önkormányzat Szociális Hivatalát, és kérte a köztemetés megrendelését, mivel a hozzátartozók felkutatása nem járt eredménnyel. A megkeresés 2012. augusztus 14. napján érkezett a Józsefvárosi Polgármesteri Hivatalba.

A Józsefvárosi önkormányzat tájékoztatása szerint az Anyakönyvi Iroda 2012. augusztus 23.-án kiállította a halotti anyakönyvi kivonatot, majd egyidejűleg megküldte a keletkezett iratokat a köztemetési ügyek intézését végző Családtámogatási Iroda felé, és átiratában kérte fentiek alapján a köztemetés megrendelését. Az Anyakönyvi Iroda az iratok mellé csatolta a Központi személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban tárolt adatokat az elhunyt elhalálozását megelőző utolsó, szigetszentmiklósi lakóhelyéről. A köztemetést 2012. augusztus 28-án rendelték meg.

A köztemetés költségeit Józsefváros Önkormányzata kifizette, majd az elhunyt személy elhalálozása időpontjában érvényes lakcíme alapján a költségek megtérítését kérte Szigetszentmiklós Önkormányzatától, ahol az elhunyt utolsó lakóhelye volt. Szigetszentmiklós Önkormányzata a költséget 2012. szeptember 25-én megtérítette, majd azt 2013. január 23-án visszaigényelte az elhunyt temetésre köteles hozzátartozójától, aki a közjegyző által 2013. január 9-én kiállított öröklési bizonyítványból vált ismertté. (Az öröklési bizonyítvány alapján ismertté vált az elhunyt (korábbi) házastársa, továbbá négy gyermeke.) A beadványozó, az elhunyt gyermeke 2013. szeptember 30-án fellebbezést nyújtott be a Józsefvárosi önkormányzathoz. Véleménye szerint az önkormányzat nem a törvényi előírásoknak megfelelően járt el a hozzátartozók felkutatásában, ezzel kegyeletsértést okozott a családnak.

A fellebbezés elbírálása során Józsefváros Önkormányzata 2013 októberében megkereste a SOTE Belgyógyászati Klinikát, amely megerősítette, hogy az elhunyt négy napot tartózkodott a Klinikán, ez idő alatt hozzátartozó nem látogatta, valamint sem a betegnél lévő dokumentációk, sem pedig az ápolási dokumentációban hozzátartozó kiléte nem volt fellelhető.

A Családtámogatási Iroda 2013. október 15-én e-mailben kereste meg Budapest Főváros Kormányhivatal VIII. kerületi Okmányirodai Osztályát, amelynek a 2013. október 25-én küldött tájékoztatása szerint a halálozás időpontjában az elhunyt bejelentett lakóhelyén további közeli hozzátartozó, illetve más személy nem volt bejelentve. Az Okmányiroda megküldte továbbá két feltételezhető hozzátartozó adatait (házastárs és egy lánygyermek). Az Okmányirodai Osztálytól 2014. január 20-án megkérték továbbá a beadványozó lakcímadatait, mely lakcím – az önkormányzat tájékoztatása szerint – nem teljesen egyezett a többi feltételezhető hozzátartozó bejelentett lakcímével, valamint anyja nevével.

A részemre megküldött dokumentumok szerint a lakcím teljesen megegyezett, az édesanya nevében annyi eltérés volt, hogy a beadványozó esetén a második keresztnév nem szerepelt a nyilvántartásban.

A Józsefvárosi önkormányzat a fentiek alapján megállapította, hogy a köztemetés megrendelése és megtérítési igényének bejelentése a jogszabályban foglaltaknak megfelelően történt, tekintettel arra is, hogy a temettetésre köteles hozzátartozók személye a halálesetet követően ismeretlen volt. 2013. december 19-én ezért a panaszos fellebbezését elutasította és az elsőfokú határozatot helybenhagyta. Az önkormányzat mindazonáltal arról tájékoztattott, hogy 2013. évben a Szocvtv. 48. § (1) bekezdésének megváltozása, valamint a jelen ügy tárgyát képező eset kapcsán a polgármesteri hivatalban felülvizsgálatra került a köztemetési ügyek gyakorlata annak érdekében, hogy a határidők betartása mellett a hozzátartozók felkutatása a korábbiaknál eredményesebb legyen. 2013. december 2-i hatállyal humánszolgáltatási ügyosztályvezetői iránymutatás került kiadásra, amelynek értelmében a központi személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban tárolt adatok alaposabb vizsgálatra kerülnek, megkeresés történik az elhunyt személy utolsó lakóhelye szerinti települési önkormányzat felé, valamint az országos ingatlan-nyilvántartás felé, adatkérés céljából.

Szigetszentmiklós Város Önkormányzata arról tájékoztattott, hogy a beadványozó a költségek megtérítésére irányuló kötelezettségének nem tett eleget. 2013. július 22-én az önkormányzat ismételt fizetési felszólítást küldött ki, melyre az ügyfél 2013. szeptember 06-án kelt elektronikus leveleiben arról tájékoztatta az Önkormányzatot, hogy kegyeletsértés miatti másodfokú eljárás van folyamatban. A város polgármestere 2013. szeptember 11-én kelt levelében a köztemetés jogszabályi feltételeiről, az ügy előzményeiről, továbbá a költségek alóli mentesítés lehetőségéről és feltételeiről tájékoztatta a beadványozót, melyre ő 2013. szeptember 16-án elektronikus levélben válaszolt, és további kérdéseket vetett fel. Szigetszentmiklós polgármestere 2013. szeptember 30-án kelt levelében válaszolt a felvetett kérdésekre valamint ismételt tájékoztatást adott a temetési költségek alóli mentesítés lehetőségéről. A beadványozó 2013. október 08-án küldött elektronikus levelében jelezte, hogy a Józsefvárosi Önkormányzatnál másodfokú eljárás zajlik, így a költségek megtérítése iránti eljárást Szigetszentmiklós polgármestere 2013. november 27-én felfüggesztette. Szigetszentmiklós Önkormányzata tájékoztatása értelmében a beadványozó nem kérte, hogy az önkormányzat mentesítse a költségek viselése alól.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdésének f) pontja szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint helyi önkormányzat vagy közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszáság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. A 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv. Ezzel összhangban az ombudsmani gyakorlat egyértelműen a közszolgáltatást végző szervek fogalomkörébe tartozónak tekinti az egészségügyi szolgáltatást nyújtó intézményeket, továbbá az egészségügyi szakigazgatási szerveket is, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – értelemszerűen kiterjed.

II. Az alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az állampolgári jogok országgyűlési biztosa következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi éllal azt mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

1. Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése alapján az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani, védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. Az Alaptörvény II. cikke pedig arról rendelkezik, hogy az *emberi méltóság* sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az alkotmánybírósági gyakorlat azt is kiemeli, hogy *az emberi méltósághoz való jog az ún. általános személyiségi jog* egyik megfogalmazásának tekinthető. Az általános személyiségi jog „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alkotmányos alapjogok egyike sem alkalmazható.

Az emberi méltósághoz való jogból fakad a hozzátartozók *kegyeleti joga*, és a halálesetet követően eljáró szerveknek és szolgáltatóknak azon kötelessége, hogy eljárásaik során ezt tiszteletben tartsák. A kegyeleti jog – bár nem tartozik az élő személyeket védő általános személyiségi jog alá – a meghalt ember méltóságának visszamenőleges tagadását tiltja. Az Alkotmánybíróság 997/B/2005. AB határozata szerint *a kegyeleti jog* szoros összefüggésben van az emberi méltósághoz való joggal, az abból levezethető egyfajta speciális részjogosságnak minősül.

A kegyeleti jog részben az emberi méltóság egykori meglétéhez kapcsolódó *védelmi igényt* foglal magában, amely az elhunyt személyt az emberi nemhez való tartozás alapján illeti meg, az elhunyt személy élete során megszerzett erkölcsi, személyes és társadalmi megítélésének védelmét biztosítja. Az emberi méltósághoz való jog tehát az embert életében illeti meg. Mégsem mondható ki az, hogy a halállal megszűnik a méltóság. E határozat értelmében a minden embert megillető emberi méltósághoz való jogból levezethető kegyeleti jog a meghalt személy emlékének, jóhírnevének megsértése esetén *a hozzátartozóknak*, illetve annak a személynek a jogát jelenti, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített. A kegyeleti jog tehát az emberi méltósághoz való jog részeként érvényesül, az *emberi méltósághoz való jog részleges továbbélését* jelenti a halál bekövetkezése után.

2. Az Alaptörvény az Alkotmánybíróság által korábban az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság elvéből levezetett *tisztességes eljárás*hoz való jogot önálló alapjogként nevesítette. Az Alaptörvény XXIV. Cikk (1) bekezdés értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. A (2) bekezdés kimondja, hogy mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a hatóságok által feladatuk teljesítése során neki jogellenesen okozott kár megtérítésére.

A tisztességes eljárás követelménye olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni. A tisztességes eljárás követelményének nemcsak szabályozási szinten, de *a jogalkalmazó szervek mindennapi gyakorlatában* is folyamatosan érvényesülnie kell. Az Alkotmánybíróság szerint az alanyi jogok érvényesítésére szolgáló eljárási garanciák a jogbiztonság alkotmányos követelményéből erednek, de szoros kapcsolatban állnak a jogegyenlőséggel, törvény előtti egyenlőséggel is. A megfelelő eljárási garanciák nélkül működő eljárásban ugyanis a jogbiztonság az, ami sérelmet szenved (ld. például 75/1995. (XI. 21.) AB határozat) A tisztességes eljárás követelménye olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni. A közvetlen alkotmányi garanciák gazdaságossági és célszerűségi okokból, az eljárás egyszerűsítése vagy az időszerűség követelményének érvényesülése címén sem mellőzhetők.

III. Az ügy érdeme tekintetében

A fenti tényállás alapján a tekintetben kellett állást foglalnom, valósított-e meg mulasztást akár az egészségügyi intézmény, akár Józsefváros Önkormányzata a hozzátartozók illetve az eltemetésre köteles személyek felkutatásával kapcsolatosan.

1. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról szóló, 2013. december 31-ig hatályos 34/1999. (IX. 24.) BM-EüM-IM együttes rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 16. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a beteg kórházba való felvételekor fel kell jegyezni annak a hozzátartozónak a nevét és lakcímét, akit a beteg esetleges haláláról értesíteni kell. A kórházban bekövetkezett halálesetről az elhunyt személy hozzátartozóját a kórház a működési rendjében meghatározottak szerint haladéktalanul értesíti. Az értesítésnek tartalmaznia kell az elhunyt személy nevét, születési évét és az anyja nevét.

A konkrét esetben az egészségügyi intézmény tájékoztatása szerint az elhunyt személy egy unokatestvérének nevét adta meg, további adatait, elérhetőségeit azonban nem. A Rendelet 10. § értelmében a kórbonctani vizsgálat befejezését követően haladéktalanul ki kell állítani és – az 5. § szerint – ki kell adni a halott-vizsgálati bizonyítványt.

Az 5. § rendelkezései értelmében a halál okát megállapító orvos a halott-vizsgálati bizonyítvány három példányát postai úton ajánlott küldeményként vagy kézbesítő útján lezárt borítékban megküldi a haláleset helye szerint illetékes anyakönyvvezetőnek, egy példányát átadja az elhunyt eltemetetésére kötelezett személynek vagy szervnek. Amennyiben nincs az elhunyt eltemetetésére kötelezett személy, a halál okát megállapító orvos a halott-vizsgálati bizonyítvány e példányát – e tény közlése mellett – a köztemetés elrendelésére illetékes települési önkormányzatnak küldi meg. A halott-vizsgálati bizonyítvány e példányait legkésőbb a halálok megállapítása napját követő első munkanapon kell továbbítani.

A beteg halála után a kezelőorvos a telefonos tudakozónál sikertelenül próbálta lakcím illetve név alapján a hozzátartozót felkutatni, további hozzátartozóról, eltemetésre köteles személyről pedig nem volt tudomásuk. A halotti bizonyítvány kiállítására 2012. július 31-én került sor. A köztemetésre vonatkozó megkeresést az egészségügyi intézmény 2012. augusztus 9-én készítette el, ezidáig hozzátartozó az intézményben nem jelentkezett.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az egészségügyi intézmény a hozzátartozó illetve a temetésre kötelezett személy felkutatása érdekében a jogszabályokat tiszteletben tartva járt el. Tekintettel az egészségügyi intézmény profiljára és feladatkörére, megítélésem szerint a fent leírtakon túlmutató, „nyomozó” tevékenység nem várható el. Bár nem sikerült a rendelkezésre álló adatok alapján megfelelően tisztázni a halott-vizsgálati bizonyítvány továbbításának időpontját, megállapítható, hogy az ügy tárgya (a hozzátartozó felkutatása) kapcsán az esetleges késlekedés nem releváns körülmény. Az önkormányzatnak ugyanis – amint azt az alábbiakban kifejtem – a halálesetről való tudomásszerzést követően állt a rendelkezésére harminc nap a köztemetés megszervezésére.

2. A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény 20. § (1) bekezdése értelmében a temetésről sorrendben a következők kötelesek gondoskodni: *a)* aki a temetést szerződésben vállalta; *b)* akit arra az elhunyt végrendelete kötelez; *c)* végintézkedés hiányában elhunyt temetéséről az elhalálozása előtt vele együtt élő házastársa vagy élettársa; *d)* az elhunyt egyéb közeli hozzátartozója a törvényes öröklés rendje szerint. E személyek felkutatását kellett tehát Józsefváros Önkormányzatának megkísérelnie a köztemetés elrendelését megelőzően.

A 20.§ (2) bekezdése kimondja, hogy ha temetésre kötelezett személy nincs, ismeretlen helyen tartózkodik, vagy a kötelezettségét nem teljesíti, a temetésről az elhalálozás helye szerint illetékes települési önkormányzat (fővárosban a kerületi önkormányzat) polgármestere – jogszabályban meghatározott határidőn belül – gondoskodik.

A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény végrehajtásáról szóló 145/1999. (X. 1.) Korm. rendelet 30. § értelmében azt, aki törvény alapján a temetésre kötelezett és a kötelezettségét nem teljesíti, az elhalálozás helye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője, a Fővárosi Önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi főjegyző felszólítja 15 napon belüli teljesítésre. Ha a kötelezett a felszólításnak nem tesz eleget, az elhunytat közköltségen kell eltemetni.

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szoctv.) 2012 augusztusában hatályos 48. § (1) bekezdése értelmében a haláleset helye szerint illetékes települési önkormányzat polgármestere önkormányzati hatáskörben – a halálesetről való tudomásszerzést követő harminc napon belül – gondoskodik az elhunyt személy közköltségen történő eltemetetéséről, ha nincs vagy nem lelhető fel az eltemetetésre köteles személy, vagy az eltemetetésre köteles személy az eltemetetésről nem gondoskodik. (A harminc napos határidő a Szoctv. 48. § módosításával, 2013. április 1-jétől huszonegy napra csökkent.)

A Szoctv. „nem lelhető fel” fordulatából egyértelműen következik Józsefváros Önkormányzatának a kötelezettsége a temetésre köteles személy felkutatására.

Mivel az akkor hatályos jogszabályok értelmében a tudomásszerzéstől számított harminc napon belül kellett gondoskodnia a köztemetésről, a temetésre köteles személyek felkutatására nyitva álló idő nyilvánvalóan csak arra elegendő, hogy a hozzáférhető saját és más hatósági nyilvántartások alapján tegyen kísérletet a hozzátartozók megtalálására.

Az iratokból megállapíthatóan Józsefváros Önkormányzata a hozzátartozók felkutatása körében nem tett mást, mint az egészségügyi intézmény megkeresésére támaszkodva csatolta az iratanyaghoz az Anyakönyvi Iroda által csatolt az elhunyt központi személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban szereplő, az elhalálozását megelőző utolsó, szigetszentmiklósi lakóhelyéről illetve a korábbi tartózkodási helyéről készült kivonatot.

Ezen eljárás kapcsán több hiányosságra is szükséges rámutatnom. A 2012. augusztus 23-án kiállított halotti anyakönyvi kivonatban az elhunyt személy férjezettként szerepel, férjének nevét is feltüntették. A kapott tájékoztatás és mellékelt dokumentumok alapján a köztemetés elrendelését megelőzően elmulasztották megkeresni illetőleg lekérni a férjre vonatkozó adatokat. Ha ezt megteszik, kiderült volna, hogy nem azonos ugyan a bejelentett lakóhelyük (így a férj vélhetően nem minősül temetésre köteles személynek), azonban a házastárs lakóhelye megegyezik az elhunyt személy korábbi tartózkodási helyével. Mindazonáltal a házastárs felkutatásával, illetve a házastárs lakóhelyére bejelentett további – részben az elhunyttal azonos vezetéknevű személyek felkeresésével) további hozzátartozókról juthattak volna információhoz.

A fentiekén kívül a 2012. augusztus 23-án lekért személyiadat-és lakcímnnyilvántartási adatok körében szereplő, az elhunyt korábbi tartózkodási helyére vonatkozó adat alapján meg lehetett vizsgálni azt, hogy a halál időpontjában milyen további személyek voltak az adott címre bejelentve. Ha erre sor kerül, megtalálták volna a hozzátartozókat, hiszen utóbb világossá vált, hogy az elhunyt korábbi tartózkodási helye megegyezik a négy hozzátartozó lakóhelyével.

A rendelkezésemre álló dokumentumok alapján mindazonáltal úgy tűnik, nem csak, hogy a korábbi tartózkodási helyre bejelentett személyek feltérképezése nem történt meg, de azt is csak utólag (2013 októberében) verifikálta az önkormányzat, hogy az elhunyt szigetszentmiklósi lakóhelyére nem volt más személy bejelentve. 2013. október 25-én mindazonáltal Budapest Főváros Kormányhivatal Okmányirodai Osztálya (tíz napos átfutási idővel) megküldte két hozzátartozó (a házastárs és egy gyermek) személyiadat- és lakcímnnyilvántartási adatlapját.

A fentiek alapján tehát az önkormányzatnak lehetősége, de legalábbis reális esélye lett volna a hozzátartozók felkutatására, ezt azonban ténylegesen meg sem kísérelte. (A későbbiekben a közjegyző valamennyi hozzátartozót sikeresen felkutatta. A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 118. § alapján a jegyző és a közjegyző az örökösök és az ismert vagy ismeretlen örökös adatainak megállapítása és az ezekről rendelkezésre álló adatok ellenőrzése céljából adatot igényelhet a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásból, valamint a születési, házassági és halotti anyakönyvet vezető anyakönyvvezetőtől.) E tények utólagos felismerésével továbbá módjában állt volna, hogy a beadványozó fellebbezése nyomán jogorvoslat keretében orvosolja, vagy legalábbis enyhítse az okozott jogsérelmet. Azáltal, hogy mindezt elmulasztotta, *a tisztességes eljárás követelményének sérelmét* valósította meg. Az eljárás egyszerűsítése érdekében sem lehet ugyanis eltekinteni a rendelkezésre álló vizsgálati eszközök alkalmazásától.

Sérült ezáltal a hozzátartozók *kegyeleti joga* is, hiszen nem állt módjukban a házastárs illetve az édesanya eltemetésének körülményeiről dönteni, és a temetésről gondoskodni. Szükséges hangsúlyoznom, hogy nem kisebbíti a jogsérelmet az a körülmény, hogy az elhunyt családjának nem volt tudomása betegségről, illetve, hogy köztük vélhetően hosszabb ideje megszakadt a kapcsolat.

Az alapvető jogok állami érvényesülése, az azokat garantáló jogszabályok végrehajtása ugyanis nem függhet az érintettek magatartásától, személyes körülményeitől (legyen az méltányolandó vagy akár felróható), azok egységes és maradéktalan érvényesítése minden esetben elvárható.

Láthatóan – bár a beadványozó fellebbezését elutasították – az önkormányzat felismerte a hozzátartozók felkutatása terén gyakorlatukban mutatkozó hiányosságokat. Az eset kapcsán Józsefváros Polgármesteri Hivatalában 2013. november 29-én felülvizsgálatra került a köztemetési ügyek gyakorlata annak érdekében, hogy a határidők betartása mellett a hozzátartozók felkutatása a korábbiaknál eredményesebb legyen.

3. A Szocvtv. 48. § (2) bekezdése értelmében az elhunyt személy elhalálása időpontjában fennálló lakóhelye (a továbbiakban: utolsó lakóhely) szerinti települési önkormányzat a köztemetés költségét a halál helye szerinti önkormányzatnak megtéríti. A megtérítés iránti igényt a köztemetés elrendelésétől számított két hónapon belül kell bejelenteni. A (3) bekezdés értelmében az elhunyt személy utolsó lakóhelye szerinti települési önkormányzat a költségeket hagyatéki teherként a területileg illetékes közjegyzőnél bejelenti, vagy az eltemettetésre köteles személyt a köztemetés költségeinek megtérítésére kötelezi. A (4) bekezdés lehetővé teszi, hogy a települési önkormányzat a rendeletében szabályozottak szerint a megtérítési kötelezettség alól különös méltánylást érdemlő körülmények fennállása esetén részben vagy egészben mentesítse az eltemettetésre köteles személyt.

A fentiekből láthatóan Szigetszentmiklós önkormányzata a jogszabályoknak megfelelően járt el a temetés költségeinek megtérítése, illetve későbbi visszakövetelése során. Mindazonáltal belátható, hogy a beadványozó – tekintve, hogy az előző pontban kifejtettek alapján alapvető jogaiiban sérelem érte – nem tartja méltányosnak a költségek megtérítése iránti kérelmet.

Szigetszentmiklós Város Önkormányzata 13/2011. (IV.28.) önkormányzati rendelete a felnőtt korúakra vonatkozó szociális gondoskodás helyi szabályairól szóló 24. § (2) bekezdése értelmében a polgármester mentesíti az eltemettetésre köteles személyt a köztemetés költségeinek a megtérítésétől, ha a) a kötelezett ezt kéri és b) *„különös méltánylást érdemlő körülmény áll fenn, így; a vagyoni, jövedelmi, és egyéb körülményeinek ismeretében vélelmezhető, hogy az eltemettetés költségeinek megfizetése létfenntartását veszélyeztetné.”*

Álláspontom szerint a panaszos szempontjából mindenképpen különös méltánylást érdemlő körülménynek minősül, így az önkormányzati rendelet 24. § (2) bekezdés b) pontja körében mérlegelhető a 2. pontban kifejtett alapjogsérelem.

Intézkedéseim

A feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszasságok orvoslása és jövőbeni bekövetkezése lehetőségének megelőzése érdekében az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján felkérem Budapest Főváros VIII. Kerület Józsefvárosi Önkormányzatát, hogy

- mivel a jelentésben feltárt sérelmek utólagos orvoslására az ombudsmani eljárás keretében nincs lehetőség, fontolja meg a beadványozót és családját ért sérelem erkölcsi orvoslását;
- a hasonló esetek elkerülése érdekében a jövőben fokozott gondossággal járjon el.

Szigetszentmiklós Város polgármesterét arra kérem, hogy a beadványozó erre vonatkozó kérelme esetén – a 13/2011. (IV. 28.) önkormányzati rendelet 24. § (2) bekezdése alapján – mentesítse a panaszost és családját elhunyt hozzátartozójuk köztemetési költségeinek megtérítése alól.

Budapest, 2014. március

Székely László sk.